

Ekrem Hamid

SRAMOTE

Biblioteka »Prvenac«
VII kolo

Ekrem Hamid

SRAMOTE

na koricama:
Dorothy-Shoes
Playing with Ernesto
fotografija, 2006.
<http://www.dorothy-shoes.com/>

Kragujevac, 2008.

CIP- Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-1

ХАМИД, Екрем

Sramote / Ekrem Hamid. - Kragujevac ;
Studentski kulturni centar, 2008
(Kragujevac : Skver). - 88 str. ; 20 cm. -
(Biblioteka Prvenac ; kolo 7)

Tiraž 300.

ISBN: 978 - 86 - 7398 - 039 - 3

COBISS.SR - ID 152044044

Ekrem Hamid
SRAMOTE

Urednik
Nenad Glišić

Uređivački odbor
Slobodan Pavićević
Aleksandar B. Laković
Aleksandar Šaranac

Tehnički urednik
Ivan Arsenijević

Izdavač
Studentski kulturni centar Kragujevac; Radoja Domanovića 12; www.skckg.com

Za izdavača
Nada Marković

Likovno-grafičko oblikovanje
Vladimir Ranković

Štampa
Grafički atelje »Skver«, Kragujevac

Tiraž: 300 primeraka

Ekrem Hamid

Sramote

Daleko

Tamo u daljini bješe sunce.

Sunce koje svakog dana dolazi.

Sunce kojem svakoga dana dolazimo.

Dok spavamo, neko drugi sa njim se sreće. U daljini.

Tamo u daljini, po pustinjskom pijesku, sjedimo i čekamo.

Čekasmo kišu, ali ona nam ne stiže nikako.

Čekasmo proljeće, ali pustinja je jedna i jednaka.

U daljini. Prate nas sjene, ne tuđe, ne svoje,
sjene onih koji odoše i ostaviše nam sebe.

Prate nas noći, sustižu nas mrakovi, zvijezde gledamo.

U daljini.

Juče ubrasmo cvijeće u parku, u nekom gradu, u daljini.

Danas utiremo sjene.

Dolaženje

A kad dođe snijeg, nestadoše koraci.
Do duboke noći silazismo sami, čekajući strahove
da dobro se nanižu. Dodir nečiji htjedosmo,
ali nikog ne bi, dok tamo u daljini zvuk jedan ne čusmo.
Sluh nam ode tamo gdje oko ne mogade. Vratismo se.
Na prazninu tešku navikli smo oduvijek –
zašto da se vraća još jedna iznova.
Sjedi se u tami, čeka se u sami.

A kad dođe snijeg, prestadoše tragovi.
Pomislismo htjeće put zaboravljen da pokažu.
Zar da trag postoji gdje ni puta nema?
Sjedi se po danu, mašta se da stanu.
Do duboke moći silazismo sami,
čekajući okove da bruke nam nanižu.
Ne vratismo se.

Nesrazmjernosti

Tijela daleko, duše blizu.

Tijela blizu, duše daleko.

Pláč

Kristin je bila jako sebična – nikog nije razumijevala.
Bolesna oca, uplakanu majku. Nije podnosila riječi
ne mogu ili ne umijem. Previše je tražila, previše je očekivala.

Danima već tijelo njeno ne mogu da pronađu.

Slova

Od čega sam se posjekla? Kupila sam dijelove
svog slomljenog ogledala. Nisam sujeverna uopšte.
To što sam se posjekla je dokaz da jesam?

Palestina

Smiješna si, zemljo jada i dubine. Od jednog
do drugog igraju se tobom smrti, pogibije i izdaje.
Da stanu ne mogu, jer igra traje dugo, a tek
je počela. Ja te ne volim, jer niko ne voli jadne.
Dosta je bilo: proroci su gazili tobom, krv je svakakva padala,
hramovi su stradali i opet se rađali – vidjela
si više nego svi ljudi zajedno. Red je i da malo
patiš, a mnogo ćeš imati da pričaš i mnogo će imati da čuju.
Kad sve prođe, na šta podsjećaju Heraklitove rijeke,
a nijedna nikad po njemu ne dobi ime. Smiješna li roda!
Jadna je pustinja smijeha i pepela, dima od ljudskih tijela.
Dok tamo govore da je dobro i da svačega ima, glad hara
i samu bi sebe da pojede. Mirno te gledaju, a u sebi
ispod grudi već su pobjede izmislili. Smiješna li si, zemljo orlova
i zmija – jedni sa drugima ne mogu! Nek stoje na tvojim grudima,
nek ti otrov svoj ostavljaju zubima i nek ti ih rastrzaju debelim
kljunovima i kandžama – krv tvoja nije skupa! Kao rijeka nek poteče
pored hramova sivih ta krv blijeda od grudi nesvjernih.
Svašta bi i svašta nestade, a ti ostade i nikakva postade.
Tvrda si, zemljo smijeha i dubine.

Lichtenstein

Mala zemlja, planine i rijeka. Za dan da se vidi sve.
Tamo živi jedna žena koja nam je obećala
tortu kakvu nikad nismo probali: to je torta
milosrđa, a mi smo obećali da ćemo da dođemo,
a ona nije tu i mi ne znamo šta da radimo.
Išli smo putevima, smijali se,
Vilhelm je obećao svima da će čitati naglas svoje pjesme.
A onda je umro. Mala zemlja, planine i rijeka.
Za dan dovoljno da se vidi sve.

Engleska

Jedna velika ravnica gdje se leži na travama i miriše se cvijeće.

Mi poslije kad smo prispjeli u Portsmut, nije imao niko da nas sačeka i mislili smo da smo pogriješili brod.

Vratiti se nismo mogli, jer Indija nije baš blizu.

Jedan čovjek sa šešikom i duhanom nam je rekao da će nam pokazati sve ulice samo ako budemo nasmijani.

Te rijeke ne putuju do mora, nego od mora prema sredini.

A Erina je rekla da su one iste kao ljudske vene kojima teče krv raznolika.

A kad smo bili u Malborou i stigli do Stonhendža, ništa nam više nije trebalo – dok su nam naglas čitali Bajrona, vidjeli smo kako je čovjek mali spram kamenja.

Rusija

Gdje je ovdje sjever, a gdje istok?

Jedna dama sa šubarom napravljenom od lisice
i sa dugim kaputom samo se nasmijala. Ljudi bezgranično vole
i bezmjerno piju. Imaju brkove i jake ruke.

Hladno je i ljeti i zimi. Vozovi dugo putuju, a Ural
ne voli svakog. Ima puno kafana i svaka lici
na onu iz romana gdje su pricali Aljoša i Ivan.

Tu je uvijek hladno, a niko ne zebe. Hvala, mi ne pijemo.

A to je čudno, rekao je neki Mihail. Ako si Rus, moraš nešto
ponosno da budeš, a drugo ne. Zato, molim te, makar jednu,
ne smiješ da odbiješ. Ne, hvala, mi ne pijemo. Dok tiho napolju
pada snijeg a djeca sjede do prozora, naglas čitamo Jesenjina.

A ovdje ne postoji sjever? Mihail i njegova žena
kažu da je to pitanje baš smiješno – i mi se svi smijemo dok jedemo.
Hladno je, a niko ne zebe.

Island

Usamljena zemlja, mrlja dlana mora.

Ko da dolazi onima koji su daleko? A stići tamo moramo:
obećali smo našoj drugarici da ćemo doći.

Ne znamo kako se ona zove, ne zna ona kako se zovemo mi.

Tu se ljudi poznaju po toplini srca, rekla je.

Usamljena zemlja, mrlja dlana mora. I planina njena,
pokrivena i snježna. Obećali smo da ćemo doći.

Finska

Tu niko nije žedan. Šale se prolaznici
i kažu da su rijetki oni koji znaju imena svih jezera,
a jedna gospođa je u prolazu rekla da je ona svojoj djeci
dala imena prema tim jezerima. Na vjetrovima izgrižena
sjećanja ta jezera liče. Zađe se duboko od mora
ili se zađe duboko u more. Voda je ovdje sasvim mirna.

Poluostrvo

Čuje se, taj se miris čuje, dira u ramena, steže vratove
da prožme i stegne kao zmija svačiju ruku i otrov ostavi,
grad na pustinji i moru.

Nema ničeg goreg nego čekati u duboke sate dana, ne noći, dana,
samo čekati i ne znati šta se čeka.

To je možda htjela da kaže žena koju smo
zatekli obješenu i odgurnute krlje ispod sebe.

Rekli su da izađemo, jer ih je sramota,
i nije dobro da gosti gledaju umrle domaćina.

Pse za sobom vodi čovjek, on sanja i smije se u snu,
psi ga štite od svakog ko mu priđe:

izjedu svačije noge i grudi i lice i niko čovjeku takvom
ne smije ni da priđe ni da kaže dobar dan, gospodine.

Kuće zovu da se stanuje, riječi mole da se izgovore.

Redovi

Pitanje: šta je to što se vije oko očiju,
a što nije ni ispred ni i za njih. Čute
zahumljeni grobovi, njišu vjetrovi svijet.

Šta je bilo potrebno

I

U ponedjeljak stigoše proljeća, a poslije odmah kiše.

Kratko traje radost.

Danas je petak.

Sutra i prekosutra ne znam šta će biti. Ali slutim:

jutro uz anadolsku kišu, teške oblake i želju da se prošeta.

A ne može se nigdje, jer niko pametan ne izlazi po ovakvoj hladnoći.

Dođu mi ptice pred prozore, gladne i same, i ja lud iznesem
i to malo hljeba što su mi ostavili. Ništa drugo nemam da dam.

A dati nešto moram.

II

Sutra dolaze rođaci – zar to zaboravim? Opteretiće me, znam,
pričama kako je život težak

i kako žele odavno već da negdje drugdje žive.

Ručaćemo, sjedjeti, piti kahvu crnju od duše,
duhaniti, smijati se, pričaće nam neko šale i pošalice,
zaboravićemo. Potrebno je što više zaboravljati.

Sutra, prekosutra, juče, prekjuče, prošle nedjelje, prošle godine.

III

Sjedih sam, i mislih o bogu.

Čitaće neko dijete, neznanac neki,

neko željan spasa, sutra, naredne godine.

Divan. A iznad će stojati: Yunus Emre.

Govori

Dusi, čakajte me na Olimpu, da tamo skončam dobrog
života dio – neka me nema:

pijah vino, spavah sa najljepšim ženama,
imadoh zadovoljstvo kakvo htjedoh,
a ne pričah sa Sokratom ružnolikim.

Znanje mi presjede
i bez zadnjeg ništa ne zavrijede.

Nurudin

Kad me jednog dana dočeka Hasan,
shvatih koliko sam malo znao o svemu
a o bratu rođenom najmanje. Neka, hafiz-Muhamede,
ne plači, jer ljudi su najružniji kad plaču.
Dvije zmijske u meni jedna drugu dave: mržnja i strpljenje.
A jednog će me dana, znam, obje ujesti.
Ne umrijet od gajtana niti od katul-fermana.
Od te dvije zmijske umrijet. Zvao sam u svijet, vikao u ljude,
udarao u svoje grudi, bijesan, sramotan pred samim sobom,
jaukao da niko ne čuje, samovao, o, samovah i previše –
glad moju ništa ne utoli. Ne znadoh, Harune,
ne znadoh ni da li da mrzim, ni da li da oprostim:
teško onome ko je slab, a nema izlaza, osim da oprost.

Pamtih sve, ne zaboravljam nikome.
Niko ne sazna koliko bijah nesrećan.

Slike

Draga Petra, kod mene nema ništa novo.
Uzdišem sjećajući se prošlosti, uzdišem zbog sadašnjosti,
a o trećem i ne razmišljam. Kako si ti?
Ima li išta novo u vezi sa tvojim mužem?
Je li još ljut? Je li ozdravio?
Pitam samo da bih popunio ovih par redaka.
Niko ne pita za tebe. Zamisli! Mislio sam da će,
kad budeš otišla, svi doći i rugati se Tomasu
koji je govorio da ćemo uvijek biti zajedno,
iako je tvoj muž ministar.
Kada dolaziš ponovo u Lajpcig? Kako izgledaš sada?
Hoćeš li da ti pošaljem jednu moju sliku?
Jesi li bila i ti bolesna? Izlaziš li u šetnju?
Ah, da, sada je decembar. Kod nas ima sasvim malo snijega.
Mnogo toga se promijenilo.

Argumentum ad baculum

Tamo je moj brat, ovdje sam ja.

Dvije iste krvi, dva ista čela. Kad je Katarina

htjela da ide u pozorište, htjela je sama.

Otac i majka se ne složiše, a ona reče da tu nema

ničega lošeg. Rekli su da je zaboravila da kaže

kako je to samo njeno mišljenje.

Ona je rekla da to mišljenje može biti bilo čije,

ali je bitno da je ispravno. Oni su rekli da je i to opet

samo njeno mišljenje. Ona je rekla da je i to onda njihovo

mišljenje. Kad neko dođe u kuću Podmuklovih,

u vrhu hladnog hodnika, sa desne strane je jedna soba.

Tu sjedi Katarina i ne izlazi nigdje.

Greške

Ne volim da molim, ne molim da volim.

Mi smo jednog dana vidjeli da nam je neko ukrao onu knjigu iz Arabije, a poslije nekoliko dana je nepoznat čovjek pozvonio na naša vrata i pitao je li to naše – u ruci je držao onu knjigu – i mi smo mu rekli da jeste, i on se izvinio i rekao da kod nas neće više ništa krasti. Rekao da je gladan, pa ako imamo nešto da mu damo. Mi smo ga pozvali i ručali smo zajedno. Dali smo mu i malo novca za voznu kartu za Bratislavu. Lopov je imao krupne oči sa nekim crnilom kod podočnjaka. Nos mu je bio oštar, imao je i debeo vrat.

Na desnoj ruci je imao prsten za koji je rekao da je ukrao nekoj ženi. Dakle, govorio je, toliko sam vješto i mnogo krao da ne mogu da se sjetim gdje sam šta i prije koliko krao.

Mi smo ga pitali da li ima nekog prijatelja, a on je počeo da plače. Poslije je mama donijela kolače i topao čaj, ali on je uperio rukom u prozor i mi kad smo se okrenuli – shvatili smo tek sutradan – on je ukrao nekoliko kolača. Mama je rekla da nije važno i da će nam napraviti još. A ja sam samo mislila kako li je teško onom lopovu što on nema majku koja će mu napraviti kolače.

Želje

Spusti se na zemlju, razmisli i računaj:
je li to ono što si želio? Da budeš dobar
ili bolji od drugih? U ruke svoje stavi,
jedno nek pretegne – jer to nije isto. Napolju je kiša,
večeras putujemo. Kad izađemo iz Nirnberga
samo naše svjetlo biće čvrsto, jer dugih neće biti.
Kad ostaneš sam, kad dođeš kod nekog:
je li neko taj ispunio ti želje osmjehom i nadom
ili samo priča o uspjesima svojim.
Čvrsto stegni one koji su ti dragi,
sve ih je manje, sve kraće žive.
Otići će negdje, drum nov im se sprema.

I odluči se za jedno, vremena malo ima –
koga više želiš: Parmenida ili Heraklita.

Vukovi

Vatre nemam, sva se ugasila juče, dok njome tjerah
zmije. Taman otjeram jednu, primakne mi se druga.
Ne znadoh koja htjede više da me ujede. A da im budem
jelo, prevelik sam. Skakutah po kamenju što viraše iz rijeke
i pređoh do druge obale. Preko rijeke, ispod neba.
Sad se gledamo, vukovi i ja, i ne znamo ko će čemu prvi.
Da pobjegnem nemam kud – dole je provalija.
Znam samo jedno – dati im se sigurno neću,
pobijedio sam mnogo jače.

Nigdje

I

Bio sam, Marijo, hladnokrvan kao mjesec
i tih kao list kad opada.
Vidio sam grad, nesiguran i blijed.
U ogledalu sebe, gore su nebesa bila.
Nigdje dobro nije bilo.
Putujte, jezera, koga čekate na ovim
bijesnim planinama gdje ni orlovi ne stižu!
Sve rijeke poniru do dna i dolje kad stignu,
tamu samo takvu zateknu.
Pokajte se, vratite se žednima.
Riječi kao ni misli nisu više naše –
o drugima se misli više no o sebi.
O onima kojih nema, o onima koji samo jednom dođoše.
Ljepote se snivaju u snu, razgovara se sa njima,
šeta se Kordobom prelijepom,
sluša se muzika u Sevilji, gleda se nebo.
Njih nema i neće ih biti.
Daleko su, otišli su bez pozdrava, bez glasa,
bez te lažno puštene suze. Jer kome da nedostajemo,
kad ništa nismo imali da damo?

II

Dok po nebu crnom bezbroj zvijezda sjaji,
tog oholnika kružnog sada nema nigdje.
Planine su puste, ravnice su oštre.
Noge umornih konja, usta ožednjelih umora.

III

Zemlja je moja čudo koje sahranjuje i one
koji se za nju bore i one koji je napadaju.
Zemlja je moja čudo.

IV

Mirisaću ruže, izgovarajući božije ime do dna duše.
Doći ću grad nepoznat, usamljen, kao posljednji siromah,
da niko me ne pozna. Šetaću Bagdadom mirno,
bićem cijelim voljeti Irak;
niko mi ništa neće moći.

Nevremena

Sjedio sam u sobi, sam, i mislio o gorim danima,
a nije ih bilo – trebali su tek da dođu. Kad sam onda bio
u Sarajevu, stalno sam nailazio na table sa datumima
i brojem žrtava. Tog i tog dana usmrćeno toliko i toliko.
Išao sam svijetom, bježao od zla.
Htio sam da pobjegnem od ljudstva.
Misao mi se pretvorila u stvarnost,
ali mi se nikada stvarnost nije pretvorila u zamisao.
Mira nije bilo. Brojao sam gradove, brojao sam imena: Oslo,
Pariz, Strazburg, Belfast, Dover, Kairo, Tokio, Šangaj,
Moskva, Peking, Volgograd, Riga. Išao sam na sjever,
sa sjevera bježao na jug. Utopih se u rijeke, pustih da me
najdeblje zmiје ujedaju i svi vidješe da je koža moja od kamena.
Klesao sam tu stijenu u grudima da nešto lijepo napravim – samo
sam u bezbroj komada isparčao stijenu koja topla nije postala.
Pio sam najhladniju vodu, uranjao u svekolika mora.

Stvarnost mi je traženje a za mnom su tragovi.

Babilonske kule

I

Bio sam juče i vodio sunce za sobom,
dok je u mojim krilima smijehom gnijezdio
ponos svoje porode i ostavljene poraze pepela,
gaženjem mračnih staza i hladnih dodira
govora koji bijahu tu. Znadoh samo da
treba otići negdje prema visinama i
planinama: piti najhladnije vode, udisati
najžešće zime. A samo sam jedno htio: da sagradim kulu,
prema oblacima i prema zvijezdama;
vidjeti zvijezde i mrak.
A dobro je makar jedno.

II

Dok sjedimo u osami i tami, a slutimo
vjetrove uništenja: neka,
jer vrata su moja za svakoga otvorena.

III

Sjedimo ovdje i čitamo knjige, a
iz vana se čuje glas nekog novog proroka
kako je sve manje vremena. Ja samo pitam
gdje je sada Sahara, jer to je pitanje najteže.

Pomilovanje

Sve sam htio: daljine, pobjede, poklike i slavu.
Savladah daljine, utrijeh poklike, ozarih vječnošću
slavu i svoje ime. Zlatnim slovima zapisah se u pustinji.
Nek vjetar sve odnese, nek vode sve operu, krvlju
umazane dlanove, a mjesečevih preklinjanja, večeras
je i mjesec krvav. A ne pobjedih svoje prijatelje, što me
u tamnicu skovaše i prodadoše dušu svoju. Govorim, znam:
dušu svoju nek proda onaj ko je ima, onaj ko je nema.
Tu stanem, nemam ništa da kažem.
Kajem se tamo gdje drugi idu, bio sam neprirodan:
što je drugima bilo teško, meni je bilo lako.
A za drugo, za tuge, a za oči mirne nečije,
u noćima bez sjaja i pakosti, a za mora, a slobode.
Ostaviću da i drugi žive.
Znaću da sam pobjedio i kad sam izgubio –
samo bi orlove strijele da ukrote, crve niko ne dira.

Veče

Večeras, Ginito, predivne kose stoje na
ramenima tvojim vitkim. Neka govore da ti je
lijevo oko manje od desnog, da su usne tvoje suhe,
ali ti zaigraj, zapjevaj, pljesni dlanovima,
otresi te obrise tuge na dlanovima
ostalim od rukovanja sa drugima – sve su htjeli,
samo da drugima svoju tugu predadnu. Žute su ti kose,
duboke su ti oči večeras, Margarito, kad se rastajemo.
Igraj, Margarito, pjevaj, ne sjedi tu na snijegu.
Baci pijesak u oči onima koji ljubomorni čekaju
da ti podviknu kako me nema. Moje je ime besmisao
a moje su staze nepoznate. Ne čekaj, Margarito, nikoga.
Pljesni dlanovima, kose raširi – nek zvijezde crknu
od samoće. Igraj, Margarito, ne zovi pse za sobom,
sjedi, ne idi tamo, mrak je, večer je,
večeras, Margarito, odlazim.

U snovima

Uzaludno sanjam snjegove – nijedna se
moja želja nije ostvarila poslije snova. Tresem
postelju da otjeram đavola iz nje, brišem suze
rukavima. Perem se vodom, vatra
mi ostaje u grudima. Nikako da pomirim to dvoje, a moram
i sve je manje vremena. Sve moram, ništa ne mogu.
Fatima kaže da kad neko sanja snijeg, to znači da
će mu nešto postati jasno.

Sličnosti

Gutam svoju krv da dođe duboko
do dolje gdje u tami nikako da iščeznu žeđ i glad.
Stojim nad vodom i to mi je ogledalo da jasno zapamtim
sve rane koje mi je nanijela daljina. Sjedio sam na obali
i samo je odjednom došla i odvela me, a da nisam
ni imao vremena da dođem do nečije ruke. Sad kad
bih nešto želio, ožiljci po licu svakoga tjeraju, a ja
kao lud svakome hrlim i svi od mene bježe i svakome hrlim,
a ko da voli nakaze? Ruku pružam tami, a onda snijeg padne
po prstima i iskopni u trenu od vatre i više ne znam ništa,
a vodu nikako i nikako ne pijem samo žednim i gladnim,
vatra moja sve sagorijeva, vodu sam odbacio.
Gutam svoju krv da dođe duboko, duboko dole.
Odatle da se više ne miče i da miruje.

Vjetrovi

U crnoj noći crn mrav na crnom kamenu.

Sjedimo na hladnim vodama, plovimo, mi plovimo,
od sebe samih krademo, konopce krademo, da se
što prije njima zaodenemo i za granu ostavimo.

U crnoj noći crn mrav na crnom kamenu hladnoće,
vjetar tu puše, raznosi, grudi rastrza i krv iz njih puca,
hladna tamna krv nestanja i nemilosti. Tu se vrijeme završava,
tu brod svake vijesti more progune kao zmija koja udavi i proguta
tu žrtvu jada i izgubljenosti, odnekud samu došlu.

Potonuća

Ti brodovi nisu više naši, nismo imali snage da ih branimo. Ne priznajem nikom da je pametniji od mene, a one koji jesu ne srećem nikako. Sjedim do noći u sobi, a od drugog dijela dana samo lutam kad nikog nema. Ti brodovi nisu više naši, zaboravljamo poraze, pamtimo pobjede, sjedimo, tu u blizini slutnji sjedimo i čekamo, da nas sretnu čekamo i da sa njima nestanemo, jer slutnje su naše o nestajanju i propasti. Srećan vam rođendan, srećan, donijeli smo vam puno pepela i vodu da od toga napravite sebi sok. U kamene riječi koje svako udara, a niko im ništa ne može da vam kažemo tu riječ sreća i da se smijemo, o smijemo se i mi sa vama, smijmo se svi zajedno, pa smiješno je sasvim. U taj udrvenjeni osmjeh i ukamenjenu nadu da urežemo jednu povoljnu vijest.

Zagrljaji

Poljubac, zagrljaj. Odvikao sam ramena od toga.
Dani su mi tvrdi i pakosni kao sunce
u norveškim fjordovima.
Veliko brdo slave prema uzvišenosti.
Poljubac, zagrljaj? Čujemo to kod drugih, njima
dajemo sve naše, nama nema niko ništa da da.
Bili smo tu uvijek kada je nekom nešto ustrebalo,
ali nama kad je bilo potrebno sve, nikog nije bilo.
Veliko brdo slave prema uzvišenosti,
neka je tebi slava, sunce je tebi blizu,
kao norveškim fjordovima. U zahlađenom predjelu kraha
da još jedna ruka samo meko zablista i da ta ruka bude sasvim čista.
Zaklanjamo rukom čelo da nešto vidimo,
primičemo uho da nešto čujemo. Jer sunce je ovdje daleko.

Grana

Nikoga tu nema. Pauk se uhvatio u svoju mrežu i iz sebe pije to malo krvi što je ima. Dođu stenice i vrate se odakle su došle – kamen ovdje caruje. Nema čak ni pepela. Περι καλου. Samo odjeci smijeha i nijema voda. Iz daljine stigli ljudi pričaju o putovanju u pustinju i kako tamo ničega nema. U grudi naše još nisu pogledali.

U tamnici

Ostadoh bez kraljevstva i pobjede. Gajih jednog orla
koji, kad primakoh da ga zagrlim i poljubim
kao istinskog nasljednika svog kojem ne žalim
ništa ostaviti, oko mi iskopa. Ostadoh bez kraljevstva i
pobjede, gajih orla koji me iznjevjeri i sam ode u visine.
Bacam se do dna sebe, ali dole je samo
voda i nema kamenja ni zemlje koje bi mogli tijelo da satru.
Davim se među životinjama gladnim svega,
samo moga tijela ne. Gledaju me, a niko ne može da mi pomogne.
Orla gajih u grudima, psi su me izdali, kraljica je
vrata za mnom zaključala i ključ dala u najveću vatru da se
baci i da se nikad više vrata moja ne otključaju.
Otključajte vrata preda mnom, a vrata u grudima
ostat će zaključana – hiljade vrata poslije njih
još će biti zaključana i nikad nikome neću dati
da prodre u tu tamnicu koju sam za sebe otkrio i usnio.
Jednu riječ klešem, jednu pobjedu pamtim.

Izrečenosti

U hladne predjele stigoh, sam, ostavih
pusta kraljevstva krvoločnih zvjeri koje bi samo
da jedno ima, a da svi drugi pate – na sjeveru,
gdje nema ljudi, mirno je.
Htio sam da svoja djela gledam kao tuđa
i da tuđe patnje mislim kao svoje – dugo izdržao nisam.
U ledu klešem svoje riječi da voda ih ne pobjedi, a
vjetar nigdje ne odnese. Tu neka stoje,
gdje niko nikome ne stiže i niko nikoga ne traži.
Iz koliko jake i sapiruće vatre da je izvađeno,
gvožđe kojim prave mačeve što hladno sjeku vratove
i tuđa ramena, hladnim rukama se oblikuje
i hladnim se kamenjem jača. U tople grudi krvi
i tanke vratove želja da stignu
i da probodu meko i najmekše.
Kome su grudi stijenje, taj preživi.

Mjeseci

Pa neka, neka govore da živim podmuklo
i da sam sramota svoje zemlje – ne tražim puno.
Pobjegoh od svega lošeg, pa ne znam je sam li
kukavica ili sam pobjednik. Pobjednik ili pobjegnik?
Ujedaju ove daljine, savjest nek od pretjerane hladnoće
kad krenem da zaspem samo malo stane – previše
umora trpim. Za koljena zavezana jedna grumen zlata,
želim sada da se riješim zlata, preteško je i
onima koji ga kriju i onima koji ga nose.

Uzletanja

Branim se od stvari zaboravom. Ja ovdje
sjedim i mislim o novoj Marijinoj bolesti – ko
zna koja je po redu. Ruke su mi prljave i jedva
stižem da se odmorim. Znoj sa čela brišu, a doći
moram, jer kuda bez mene. Čuo sam za svakakvog boga
i njegove osobine: da kažnjava, da voli, boga patnje,
boga vatre i vode, boga-stvoritelja.
Branim se od stvari zaboravom i ime je moje uzdah.

Nemoć

U hladnoj ti sobi, zaboravu, živimo. Sve rekosmo
kome i imadosmo, od nas ništa ne osta. Prošle jeseni
umrije Rafael, sada smrt opet dolazi po nas. A ja sam
samo rekao pa neka je, neka dođe, ko koga
može da spriječi, a Lujza je rekla jeste, pustićemo
pse na nju, pa neka priđe. Dolazi januar, dolaze hladnoće.
U hladnoj ti sobi živimo. Nježnim rukama u debele zidove
udaramo, a poslije nas samo bole i čekamo da bol prođe,
čekamo, da bol prođe čekamo, pa opet udaramo
u hladne zidove, ne stajemo nikako, u čekanju bol
da prestane čekamo. Na hladne zidove nježnim rukama
vičemo. Danas, sutra: prolaze dani i rastu nam kose,
oštrim ih makazama kratimo krateći sebe.
U hladne zidove, u hladnoj sobi živimo ti, zaboravu.
Danas, sutra: sporo prolaze dani,
sporo nam rastu kose, sporim ih makazama kratimo.

Federico

Erika kaže da se trajanje bez želja i nada
na njemačkom kaže – *die Eintägigkeit*.

U kasne sate stigla je kiša, udarala je cijele noći o prozore.

Sutra su rekli kako je mladi Federico umro i
kako ga zaista nema više. Ubili su ga neki cigani ili stranci,
a možda i jedni i drugi. Tijelo je njegovo spaljeno,
a pepeo nisu imali kome da odnesu – svi su njegovi
odavno već umrli. A Erika je rekla da će se njen sin
tako zvati, ali njen sin se rodio mrtav i Erika je plakala
danima. I onda su joj rekli da je to zato što je htjela
da se on zove Federico. Erika kaže da samo ona zna
njemački i da niko ne zna taj jezik kao ona.

A ona kaže da se besmisao može reći,
samo ako se kaže – *die Nachlässigkeit*.

Otrovi

U mutne vode crnila umočen nož izoštren
vjetrovima bez ikakva znanja i prisile iščekivanja
u krupne stijene izvijen i izbijen – dugo
je vremena trebalo dočekati uvertaj od zrele
ruke ponosa ni pomilovane od spasa. Te su ti
riječi, dijete, baš složene i liče na te noževe. Sestro
moja, mira ti nemam: stižu mi u snove mračne kule
da padajui sruše se na mene, gavrani mi oči kopaju,
kljunu me i pobjegnu niti imam krila, niti imam strijelu –
zapamtili bi oni ko sam ja! Kad u jezera se nesigurna
raspem i ruke teške potonu sa cijelim tijelom do vrtloga od
kojeg niko nikoga ne spasi – o, jezero je to saznanja.
Uz prozor se gleda jutro, mračno je to sasvim.
U vode mutna crnila nož umočen, bježi od njega svako.
Bježati i pobjeći nije isto.

Planine

Zubato sunce stiglo u predjele kamenja da mirom
postigne to malo grumenja tuđim hirom prinijeto.
Samo hladna voda i kratka jedna kosa da stane
i pred nama nikako ne kaže koje i kolike zmijske
u grudima leže i nakostriješene čekaju
neko tu da prođe, neko da nam dođe.
Grubim rukama nas sadašnjost miluje,
a stijenje je odavno utrlo svako rastinje.
U meka pluća i ispod njih što jedna nemirna ruka brzo kuca
klin zabija kamena muka sve dublje među kosti prolazeći.
Kraj nije ni blizu.

Gotova prošlost

Nikome o tome ni riječi, molim te. Bilo je šta je bilo, sad ću nešto drugo. Niko neće primjetiti da nema tog prstena. A zaista je lijep. Pokajaću se, ako me otkriju zaplakaću se, oprostiću mi jer imam samo petnaest godina, to je dijete bez roditelja, majka je živa, ali ko zna gdje je. A da li me je neko vidio? Mislim da nije, a ako me pitaju šta sam radio u grofičinoj sobi? Samo sam htio nešto, a drugi dio ću već izmisliti. A ako me istjeraju? Neka, neka im je na duši, a što se mene tiče, bio sam iskren i čist. A ako neko kaže kako nisam, samo ću zaćutati, jer niko nije vidio kad sam ukrao. Ne bi trebalo da će me istjerati, ali ko zna. Bitno je da niko nije vidio, a ostalo mi je najlakše.

Gotova budućnost

Hladne se ruke sa mojim rukuju, hladne
mi ruke ramena diraju. Pokrijem ih odijelom,
od zlata odijelo pravim, a teško je, ruke sa osmjehom
i hladne diraju mi ramena, sa mojim se rukama rukuju.
Jeste, taj je april uskoro i nema tu mnogo nešto
da se govori. U modricama na licu od udaraca
prošlosti nikako se ne može spavati i dolazi kao da budi
tada baš kada treba i da se spava. Kao brdo tvrda jedna
žena velika sapire žeđ i svaku hladnu vodu utire –
to je neko sasvim nov u naše sobe stigao. Sve hoću samo
sam i niko mi nije potreban, nikoga ne želim, niko
i ne mora da zna kako mi je.
Ha, smiješno li plače taj uzdah odnekud stigao i
samo neka prestane, jer ko to da voli plač?

Prošlo trajno vrijeme

Amr je bio neposlušan roditeljima i nikako nije volio društvo. Samovao je; što je to bilo, ko bi mogao znati, ko bi mogao kazati. A sve se to i sinu njegovom dešava.

Guten morgen

Idola specus. Ako samo jedna ruka preživi i nikome se ne bude dala, neka ona ponese zastavu pod zemlju i neka nas sa svakom bojom sahrane oni koji nas pobjediše i nikad nam mira ne doniješe. Neka dođu oni i neka samo malo sačekaju pa da samo malo ojačamo i da malo vidimo ko je kome jači i ko kome malo može da ožiljkom užarena mača prozračni govor i smrt. Nasmij se, stijeno, mačem ću te sasjeći, mač ovakav nikad nisi vidjela, a svi su ti došli, nasmij se, da te kako se smiješ usmrtim i da više nikad nikome...!

Kad vidjeh mač svoj salomljen o stijenu prkosa, riječi svoje utrijeh. Danju ne sjedim, noću ne spavam.

III

Tješiteljski govori

Jer htjedoh da posjetim i da podsjetim:

snijeg ko zna koji padaše u hladnoj zemlji.

Zar nekad ne voljeh bijelu boju – da, što li,
jer značашe mi sve.

Gospodine Bauman, dobro jutro i kako ste?

Sina ste dobili? To je da se čestita sasvim.

Mari, kad budeš htjela izići na pozornicu,
samo dostojanstveno i smireno:

neka ljudi primjete da ti recituješ Helderlina.

Nije važno što su to *Groblja*, svako zna da si još mala,

nego je važan Helderlin i tvoj stav. Jasno? Ljubim te.

Na željeznici sjedoh da se oduhanim i sretoh samo osobe
što duhan nikako ne podnose. Tal'at govori, ali arapski
ne razumije skoro niko. Zanimljivo bude kad nam kaže
riječ na našem jeziku.

Mari, svaka ti čast! Znaš li kako su oni ljudi pljeskali!?

O, bože! Ovo je nevjerovatno! I kako su govorili da si ti najbolja!

Da samo znaš!

Rondo prestissimo

Eli! Čekaj, kuda ćeš? Oh, Zevse,
volim te, uzmi me, uzmi me! Eli! Čekaj!
Ne! Danas sjedimo i pijemo
čaj, sutra konačno putujemo za Madrid.
Vidjeće da nas nema i pitaće za nas – trebaćemo im.
Ne mogu da vjerujem! Bacila se u Rajnu? I tek tako?
Ali, zašto? Jer, bijaše prelijepa. Nemoj mi reći da ne znaš.
Eli, koja nekad trebaše da siđe iz visine i pokaže nam
šta to ima gore, otišla u drugi grad. Bejrut?!

Išli smo Hanover i posjetili Kraljevske vrtove.
Sjedjeli smo, pričali, dugo vremena, vode je bilo i previše.
Žedni nismo bili. Eli nije bila sa nama.
Žedni bili nismo.

Sati

Još jedna nada koja se gura među iščekivanjima
i porazima da prođe jer žuri. Još jedan sat koji nema imena.
Uzaludno je nabrajati: uvijek iznova i iznova
rađaju se nove stvari, nova imena. Šta je
željeti, šta je sanjati? Čežnja je u svemu. Kada je
posljednji put prijala šetnja Istambulom? Kada su posljednji put
ubrane ruže mira u Basri? Kada su posljednji put i na tren zaboravljeni
onih kojih nema, a trebahu da dođu, da žive, da se raduju?
Ja se zovem Ali. Koliko imaš godina? Pet. I već znaš
da pišeš i da čitaš? Da. A ko te je naučio? Ali, ko te je naučio?
Dobro, nemoj da plačeš. Zašto plačeš? Moja mama me je naučila
i ja zbog nje plačem. Pa zar je tvoja mama umrla? Nije. Nego?
Moju su mamu ubili. Evo ja ću biti tvoja sestra, samo nemoj da plačeš.
Meni je Frederik u Istambulu
kupio zlatan prsten i prodavci su rekli da je taj prsten iz Kaira.

Crno

Možete li da mi pokažete gdje je
Ulica oslobođenja? Žao mi je, ali nemam vremena.
Kristin, donesi mi čašu vode, umirem od žeđi.
Možete li mi, mladiću, pomoći sa ovim? Žao mi je,
ali stvarno žurim. Kad dolaziš u Štuttgart?
Ne znam, ne dolazi mi se tamo. Bio sam spreman da pomognem
samo onima koji su bili spremni da pomognu meni.
Sjedili smo na jednoj klupi, nismo znali kako se zove to mjesto,
taj trg, ulica i fontane. Znali smo da su to pred nama
golubovi – oni svugdje izgledaju isto.
Samo malo da se odmorim, cijeli dan sam na nogama. Hoćeš
i ti? A, ne duhaniš. To je dobro. Juče smo stigli iz
Ljubljane – svi koje smo tamo sreli bijahu gotovo uplakani.
Ovo mi je preteško, moram se malo odmoriti. Daj jesi li muško
ili nisi? Ti idi ako ti se žuri, ja ne mogu više.
I što je to važno? Ovdje me niko ne poznaje.
W. A. Mozart, K.V. 466, Rondo prestissimo

Izrugivanja

Prijatelji, toliko vas bi da ne znadoh šta ću,
do da budem sasvim sam. Hvala vam što me navikoste
na sve lijepo; sad se ne mogu navići ni na šta zlo.

A Tomas, je li bio tu ili je pobjegao? Pobjegao?

Sramota! Ja sam Orhan i sljedeće godine
ne vjerujem da ću dolaziti u Kopenhagen.

Hvala vam i što niste bili tu

kad je meni bilo najteže. Jer čovjek svoju muku
treba da podnese sasvim sam.

Hoćeš li čaj sa medom ili šećerom? Bez ičega, molim te.

Ali zašto, kad ima i meda i kolača? Bez ičega.

U redu.

Divljanja

Kako sam jak, kako sam lijep!

Dugo sam razmišljao i uvidio sam da strah
od drugih ljudi pobjediti ne mogu: čeka sam da sam prođe,
išao da mi svako da savjete, čudio se.

Ako se ko ne smiluje da mi daruje
koru tvrdog hljeba, umrijeću od gladi.

Ja sam htio da odem u pustinju i da tamo živim.

Ljekari u Švicarskoj mi preporučiše mirnu zemlju
i život bez naprezanja i obaveza – nervni slom je ozbiljna stvar.

Ako igdje neko može biti smiren. Puno čajeva,
puno šaljivih priča, s vremena na vrijeme šah, gledanje u prazno,
jedna ili dvije osobe najviše. Tiha, lagana muzika, rano lijeganje,
rano ustajanje. I kašičicu meda jednom dnevno.

Telegramom sam javio da su mi odsjekli ruku do lakta.

Zaboravio sam da im kažem da se ne uznemiravaju.

Danas poslije sutra

Juče bolest, danas smrt.
Jutro poslije večeri, veče poslije jutra.
Sutra je srijeda! Sjećaš li se
šta sam rekao?
Škola u Doveru je stroga, znaš kako!
Nikad je ne bih upisala. Uh, ne pitaj:
on uči filozofiju i svira violinu.
Ovaj svijet je najgori od svih.

Uprkos

Uvijek sam govorio: ili ćeš otići tamo ili te neće biti.
Ovdje, kad nema praznika i kad je zima, nikog nema.
Ana je rekla da nikuda ne idemo bez nje. Ja sam
Htjela za Božić samo jednu lutku.

Kairo, 1984. – Kairo, 1983.

Tamo živi jedna velika zmija koja može da proguta
žirafu. A ja? Šta se meni desilo?

Nikad više nikog neću zavoljeti – kad sam njih voljela,
pa čekala da dođu, a rekli su što kod nje da odem
ružna a svakog voli, a neka, biću ja nešto, biće svima
žao. Otada se plašim zmija.

Abdulkadir mi je jednom rekao – *Jezik je čudo.*

Igre

I

Dobio lošu ocjenu? Ah, molim te, pa to se svakom
desi. Hajde, sjedi i pričaj mi kako si i šta radiš?
Nismo nigdje išli, čekali smo Heraklita.
Aristotel je ime pariškog hotela – za drugo zaista ne znam.
Vjeruj mi, svijet sam proputovala, ali ovo nisam
nigdje vidjela. Bezobrazluk i bezobzirnost.

II

Filozof iz Konje: od samog sebe proganjan,
do samog sebe stigao. Duša stiže tamo gdje um
prestaje. Duša prestiže tamo gdje um poraze niže.
Satima sam sjedio i gledao u prazno – ništa mi nije
moglo pasti na pamet zašto je Nağmuddīn umro.
Priča o seljaku i građaninu.

III

Sad sam sasvim dobro – ostvario mi se san.
Jedini moj san bijaše da budem sasvim dobro.
Davao sam, iz toga mi je bilo življenje, da dajem,
da ne prestajem, samo da dajem.
Vidjeh poslije – teško onome ko voli da daje,
a nema kome da daje. Vidjeh – poslije: ima uvijek dvoje:
ili oni koji imaju, a ne vole da daju ili oni koji vole,
a nemaju šta da daju.

Leipzig

Ne znam jesi li vidio, ali imao je tako lijep
kaput da je to nevjerovatno. I jedan bijeli šal takođe.
Ne, hvala, to je za sada sve što mi je potrebno.
Ja sam samo htio da pitam da li znate neki lijek za astmu.
Mjesecima me muči, ali nemam kog da pitam. Molim te, kad sljedeći
put budeš dolazio da mi se najaviš. Nadam se da ti je jasno zbog čega.
O jasno je meni sasvim – zatičem te sa mojom sestrom
koja se udala i ima dijete. Svijest mi je uska, pamet mi je tijesna.
Mislim samo o onima kojih nema. Radim sa studentima
arapske književnosti utorkom i petkom. Subotom se odmaram,
a nedjeljom već razmišljam kako da dam Džubrana,
kad ni Ma'arija nisu razumjeli.
Ona je kasnije svirala violinu, iako su joj prsti bili debeli.
Zamisli, žena, a ima tako debele prste!
Kažu da je živjela na švicarskim
Alpima, a tamo svi imaju debele ruke.
A ja kad god sam dao poklon, mislili su
da nekom želim da se dodvorim.
Meni je sve bilo toliko smiješno da sam se mogla
smijati dan i noć. Majka mi je stalno govorila da treba da se vratim
gdje sam rođen, ali Tomas se tamo ne vraća.

Preko sutra

Čuj, ti hoćeš?! Ja ne znam ko te je to naučio?
Samo tražiš – treba ti ovo, treba ti ono!
Marija, Elen, Fatima i još jedna drugarica su išle
u Hajdelberg. Nisu se više vratile.
Sve ne staje, sve nestaje. Mi kad smo bili djeca,
uvijek smo pjevali one pjesmice trala lala la. I dan-danas ih pjevamo.
Ali, molim te, ti nisi dijete i nemaš sedam godina!
Tako nešto da uradite! I šta ćete sad da kažete? Ništa?
Ja ne znam jeste li Vi pri sebi. Ovdje ima da radite
šta Vam se i kako Vam se kaže, je li jasno?
Znate li da ste bili na ulici kad smo Vas uzeli,
a sad hoćete da mijenjate i da se pravite pametni! Sedam godina Vas
čuvamo, hranimo, niste ni ozebli, ni razboljeli se, a smeta Vam
što Vas on udara. Kako Vas nije sramota? Sjedite i riječ neću
da Vam čujem! Idiot. Znaš li, molim te, šta mi je uradio?
Prišao i htio sa mnom da spava, a mom bratu i mužu se predstavlja
kao pošten čovjek. Vjeruj da mi je dosta svega. Ah, i ja sam
ogorčena, znaš kako. Sedam mjeseci se Hana nije javila i niti znam
šta da radim, ni koga da pitam, ni je li me sramota – ništa ne znam.
Sjedi se, čeka se.
A Fatima kaže da značimo samo ako trebamo.

Razgovori

Idemo kod kralja, sve nas je pozvao na skup. Hoćete li vi? Ne, a nemojte ni vi, bolje vam je. Zašto? Pa on je isto tako i naše očeve zvao i onda su oni išli i pustio je velike zmije na njih i one su ih sve pojele. Da, ali tamo daju veličanstvena jela i može da se vidi princeza. Ali pustiće poslije toga zmije na vas! Da, ali neće sve nas zmije da pojedu. Zna li vi kolike su to zmije? A ko je to tebi rekao? I otkud ti znaš, kad nisi bio tamo? Samo vi idite, pa ćete vidjeti, a bolje vam je da ostanete. Mi idemo, ješćemo, piti i vidjeti princezu. A ti sjedi!

U noćima

I

Čekali smo nevrijeme da stigne i oduzme
nam prevelike žege pretvorene u osmjehe: dugo provodismo
dane u samoći i nemoći. Marija je samo htjela da nam izrekne
posljednje riječi i da ne zažali što će umrijeti:
kad je pored nas, ona onda ni za čim ne pati i ne pita.
Jeste, a ja sam mislio da je sve to jedna obična laž: išao je tamo,
svašta radio, krao, lagao, star čovjek preljubnik i sada nešto traži.
A takvima bih ja baš dao. Neka, molim te, sve mi je jasno.
Ja sam u Erfurtu patila, čekala samo vitezove, a niko, niko mi nije došao.
A to je najteže, jer čekati i ne dočekati. Molim te, donesi mi
malo vode, treba mi jer crkoh žedan.

II

Jedan nas je čovjek zaustavio i rekao je da mu nikad nije bilo teže.
Ja sam u Parizu sreća jednog čovjeka, a zamisli na koga je ličio?
Na Baudelairea. Ne lažem. Znaš, ima poslije kad se umre jedan
raj i jedan pakao, a mi ovdje samo radimo i radimo, mučimo se,
jaučemo, a sve je to možda uzaludno – jer ja ne znam ko je jaucima
zaradio raj.

III

Helen jer rekla samo da će otići i da joj nije važno
šta bilo ko o tome misli – ona zna da svira Mozarta, a za drugo ne.
Navikla je da spava sa svakim, ja ne znam,
samo mogla je da bude dobra, a ona uvijek kaže da je
najlakše voljeti one koji su dobri i mirni i poslušni i lijepi i uređeni, a da
ona želi život. A ja sam bio mali i nisam znao, mislio sam da je život neka
čokolada i molio sam mamu da mi kupi život, a ona je rekla da to nema,
a ja sam plakao, jer sam znao da Helen uvijek govori istinu i ako ona kaže
život, to znači da to postoji, a uvijek ništa nisam razumio, samo sam nešto
tražio, nešto htio, nešto zapovijedao.
I ja sam poslije htio da odem od kuće, a mama je plakala
i rekla da ne želi da ostane sama, a ja sam samo ćutao i mislio
još koliko ima godina pa da umre i da budem slobodan.

Ništa nije imala da mi da, a ja sam htio sve.
Kome sam to mogao da kažem?

Odgovori

Marija je podigla ruku i rekla da zna šta je čovjek.

A poslije smo je slušali.

To je biće koje voli samo da mu se priča lijepo i da ga uvijek tapšu po ramenu, da mu pljeskaju dlanovima i da ga dočekuju sa osmjesima, da ga hvale i da ga se sjećaju. A Helen je podigla ruku i rekla da to nije tačno, a onda je rekla da je čovjek biće koje uvijek umire.

A ja sam samo ćutao, a poslije su mi rekli da ne treba da ćutim nego da uvijek treba da nešto kažem jer sam ja čovjek, a poslije samo smo sjedili i pili čaj, a ja sam jeo nešto i oni su mi rekli zašto samo ćutim, a Marija je rekla neka on možda misli da je čovjek biće koje samo ćuti, a poslije smo se smijali i ja sam samo rekao da nemam šta da kažem, a oni su me stalno pitali, a ja sam samo ćutao. A mi poslije kad smo porasli, samo smo se smijali tome, a Helen se samo crvenila i govorila da će početi da svira violinu i poslije nam je svirala a mi smo samo plakali, a padali smo na zemlju od smijeha i govora, a Helen se ljutila pošto ne pljeskamo dlanovima kad ona dolazi i ne ustajemo kad ona treba da svira, a Mihael joj je rekao da je zaljubljen u nju i mi smo se smijali kako jedan drug može da bude zaljubljen u drugaricu, a ona je rekla da će se udati samo u Engleskoj, a mi smo rekli kako je nikad nećemo vidjeti, a ona je rekla pa šta, a mi smo opet samo ćutali. A poslije je Mihael pokazao na moje rame i onda me okresnuo prstom po nosu i poslije smo se svi smijali.

Miqwāl

Ana je poslije rekla nije nego je
čovjek najmlađi i sve je bilo stvoreno, pa je on bio
stvoren, a Vladimir je samo rekao da on vjeruje u to,
a Kristin je rekla pa šta, ali ja mislim da kako god jeste,
čovjek je došao zadnji i on je najmlađi, a Vladimir je rekao
pa možda, a Ana je rekla da najmlađi nema pravo govora,
a čovjek hoće sve da porobi, a Kristin je rekla pa nije ni to
tačno, a Ana je htjela još nešto da kaže, a onda je počela kiša
i mi smo poslije morali da uđemo kod starijih.
Tamo niko nikog nije slušao.

Αρετη

Marija je samo rekla da je nekada bilo drugačije i da je onaj koji nikako nije podnosio nepravdu uvijek bio u nemirima i nesuglasjima. A onda je Hana pitala a kako je to sada, a ona je rekla da ne zna, ali da zna da nije onako kako je rekla. A Hana je rekla da onda ona ništa ne zna. Αγαθον versus ευδαιμονια. I poslije kad je Hana vidjela da je Marija napisala hana, a ne Hana, samo se naljutila. Odavno ne pričaju.

Zakoni

A Helen je rekla kako ona nikako ne voli zamjenicu za prvo lice jednine ma u kojem rodu. I mi poslije kad smo slušali predavanja, samo je rekla kako to da je u našem jeziku ja ich, a u engleskom tako i u svakom drugom drugačije i mi smo samo poslužili čokoladu sa lešnicima, a ona je rekla da je bole zubi i da ne može. A Fatima je onda rekla pa neće da te zabolji ime ako uzmeš malo čokolade, a ona je samo rekla da nikako ne voli zamjenicu koju je rekla. Toliko toga nam je rekao filozof iz Kalinjingrada.

Fatima je onda rekla pa dobro.

A Helen je poslije uzela čokolade i rekla da je lijepa, a Fatima je rekla da čokolada nije lijepa nego ukusna.

Teškoće

Teško mi je da ti kažem da me bole
sve daljine i duboke rijeke mutnih brzaka poslije kiše –
od malena mucam. Kažu da me je neko uplašio
dok sam bio dijete, pa sad mucam, jer me strah
ali ja mislim da oni to samo pričaju jer je to sramota.
U pozorištu je do mene sjedila jedna žena koja je
stalno govorila kako je jednom negdje vidjela sve ovo
što se daje, pa je jedna djevojka rekla a što ste uopće dolazili
da gledate, a ona je pogledom tražila i digla ruku i poslije
su došli i izbacili onu djevojku, a ja sam rekao, jer je to bila
moja sestra da se stidim i šta će poslije da mi kažu.
Ja poslije kad sam čitao Aristotelova djela, vidio sam
da je sve poprilično lako i jednostavno: tako, na primjer, u
slučaju bogatstva i prijateljstva treba željeti ono što je trajnije,
a to je prijateljstvo, i njega treba pretpostaviti bogatstvu, jer je
nužno da je bogatstvo prolazno, a prijateljstvo nije.
A tako je i u ostalim slučajevima.

Vjetrovi

A poslije smo samo htjeli
još jedan kolač i čašu vode, pa da nam nije žao
da odemo. Heraklit, šta god da je radio, htio je da pokaže
jad Efežana. I sve je govorio: bolje bi bilo Efežanima. A
ja sam poslije rekao da samo da je rekao: najbolje što bi
Efežani mogli da urade to je da svi poumiru, to bi bilo dovoljno,
a Helen je rekla, pa i on je Efežanin i on bi onda trebao
da umre i kako ja ništa ne znam. I svi smo se poslije ućutali
i maštali kad ćemo ponovo da dođemo u Libek. O, smiri se,
tugo moja, smotrenije postupaj.*

* Šarl Bodler, *Cveće zla/Pariski splin*, prev. B. Živojinović, N. Bertolino, B. Radović, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999, 141. (*Pribiranje*)

Dijete

Napravi od ruku krila da druge zaštitiš
i da poletiš visinama gdje samo rijetki stižu;
sjeti se da sve sačeka zemlja i njena hladnoća.
Dugo sam sjedio u sobi, nikuda izlazio nisam:
bio sam prepušten samom sebi, ha, bijaše teško.
Od samog sebe biti jači, samom sebi se smijati,
dok se bijedom hrani taj lik u ogledalu. Ne bih znao,
oprostite, ko je to. A najljepše je onima koji nemaju
zbog čega da se kaju. Sutra stiže, prekosutra prestiže.
Idemo, mi idemo, ne stajemo, o stati nikako ne smijemo!
Čekajte nas, nježnosti, što od nas bježite, hrlimo vam,
o kako vas vatreno čekasmo, sačekajte i vi nas malo.
Davimo se u toj rijeci, ruku nema ko da nam pruži.

Hegesija

Ali ja nikako ne znam ništa: je li ta duša
dijeli nešto sa nama ili je imamo samo što smo bića?
Oduvijek sam htio da živim u Lajpcigu, ali nikako mi
se to nije ostvarilo: živio sam samo na surovim predjelima
planina. A Strahina kaže kako je njena želja bila
da iz Lajpciga ode zauvijek i da se nikako ne vrati tamo.
Sredinom aprila padaće još jedan snijeg kod nas.
Je li duša hoće, a tijelo ako može, ako mora? Kad duša nešto
hoće, hoće i tijelo; može li tijelo nešto da hoće, da neće?
Stići ću do Lajpciga, pa i mrtva da me tamo odnesu.
Ja imam puno pjesama, ali ih niko neće i samom sebi govorim
da je to jer su mnogo dobre, a niko mi ništa ne kaže o njima.
Sepertina je rekla ovako: hoćeš da ideš sa mnom, hoćeš; ako nećeš,
a moći bez mene nećeš, jer ja sam ti sestra, kao pseto ćeš umrijeti
nasred ulice, pomoći ti neću. A ako kažeš sestro,
pa i i drugim prolaznicam prosjaci kažu *sestro*.

Beleška o autoru

Ekrem Hamid rođen je u Novom Pazaru 1987. godine. Poeziju objavljuje od 2005. Zastupljen u nekim zbornicima i pregledima poezije.

Zbirka pjesama „Sramote“ objavljena je 2008. godine u ediciji „Prvenac“ SKC Kragujevac.

Ovo je autorovo elektronsko izdanje, koje se od prvog izdanja razlikuje u tome što poslednje tri pjesme nisu bile zastupljene u prvom izdanju.

Sadržaj

Daleko	7
Dolaženje	8
Nesrazmjernosti.....	9
Plač	10
Slova.....	11
Palestina.....	12
Lichtenstein	13
Engleska	14
Rusija	15
Island.....	16
Finska	17
Poluostrvo	18
Redovi	19
Šta je bilo potrebno.....	21
Govori.....	22
Nurudin	23
Slike.....	24
Argumentum ad baculum.....	25
Greške	26
Želje.....	27
Vukovi	28
Nigdje	29
Nevremena.....	31
Babilonske kule	32
Pomilovanje	33
Veče.....	34
U snovima	35
Sličnosti	36
Vjetrovi	37
Potonuća	38
Zagrljaji.....	39
Grana	40
U tamnici	41
Izrečenosti.....	42
Mjeseci	43
Uzletanja	44
Nemoć	45
Federico.....	46
Otrovi.....	47
Planine	48
Gotova prošlost.....	49
Gotova budućnost.....	50
Prošlo trajno vrijeme	51
Guten morgen.....	52
Tješiteljski govori	54

Rondo prestissimo	55
Sati.....	56
Crno.....	57
Izrugivanja.....	58
Divljanja.....	59
Danas poslije sutra.....	60
Uprkos.....	61
Igre	62
Leipzig.....	63
Preko sutra.....	64
Razgovori.....	65
U noćima	66
Odgovori.....	68
Miqwāl	69
Αρετη.....	70
Zakoni.....	71
Teškoće.....	72
Vjetrovi	73
Dijete.....	74
Hegesija	75
Beleška o autoru	76